

Projekti 5673
Diaarinumero 132/509/2008

Kotimaiset Kasvikset ry:n Laatutarha III – hankkeen loppuraportti (1.3.2008–28.2.2010)

1. HANKKEEN TAVOITTEET

Päätavoite: Hankkeen päätavoite on vahvistaa kasviketjun, erityisesti pakkaamojen yhteisvastuuta Laatutarha-ohjeiston käyttöönotosta pakkaamo yrityksissä sekä niiden sopimustiloilla.

Osatavoite 1: Toimiva pakkaamoauditointikäytäntö

Tarkoituksena on osallistaa ja vastuuttaa pakkaamot Laatutarha-ohjeiston käytäntöön viemisessä pakkaamoissa ja heidän sopimustiloillaan. Lisäksi on tarkoitus kouluttaa pakkaamoauditointia ja nopeuttaa auditointien läpivientä yrityksissä.

Osatavoite 2: Tehokas ja kattava sisäinen viestintä

Suomalaisen elintarviketuotannon imagon hyväksi tehdyn työn hyöty realisoituu vasta siinä vaiheessa kun kuluttajalle on ostotilanteessa tarjolla selkeästi merkitty kotimainen vaihtoehto. Siksi on tärkeää, että merkki on näkyvästi käytössä ja samanaikaisesti yrittäjät järjestöineen pitävät huolen merkin lupauksen täyttämistä ja järjestelmän edelleen kehittämistä.

Tarkoituksena on parantaa a) tukku- ja vähittäiskaupan kasvisammattilaisten b) kasvikaupan tavarantoimittajien (pakkausmateriaalien, lannoitteiden, siementen ym. toimittajat) c) viranomaisten ja alan muiden toimijoiden (kuten alan opiskelijat, opettajat, järjestöjen edustajat) tietämystä Laatutarha-ohjeiston vaatimuksista, auditointikäytännöstä ja sen tuloksista.

Osatavoite 3: Auditointien välisen vuorovaikutuksen ja dokumenttien hallinnan helpottuminen auditoinnissa.

2. HANKEOSAPUOLET JA YHTEISTYÖ

Kotimaiset Kasvikset ry johtaa hanketta, järjestää auditointien ja kasvisalan ammattilaisten koulutukset, materiaalit, sähköisen tietojärjestelmän ja toteuttaa itsearviointin. Yhdistyksellä on myös vastuu tiedottamisesta.

ProAgrian, Puutarhaliitto ry:n ja Kauppapuutarhaliitto ry:n neuvot yhdessä Kotimaiset Kasvikset ry:n kanssa toteuttavat sopimustuottajien ryhmäneuvonnan sekä pakkaamojen ja niiden sopimustuottajien auditoinnit.

Pakkaamoyritykset huolehtivat tiedottamisesta ja sopimustuottajiensa motivoinnista ja luovuttavat tilat ja puitteet koulutukseen.

3. HANKKEEN VAIHEET

Hankkeessa on kolme osaa: 1) koulutus- ja auditointipaketti pakkaamoille
2) tietojärjestelmät 3) viestintä/laaturyöstä tiedottaminen.

1) koulutus- ja auditointipaketti pakkaamoille

Koulutus- ja auditointipakettia tarjottiin yli 10 suurimmalle Puhtaasti kotimainen - merkkiä käyttävälle kasvispakkaamoille. Hankesuunnitelmassa esitetty jopa 15 pakkaamon mukaan saaminen koulutuksiin osoittautui hankalaksi. Useiden kirjeiden ja puheluiden jälkeen koulutus toteutettiin yhdeksän pakkaamon kanssa. Tilaisuuksiin osallistui yhteensä lähes neljäsataa pakkaamojen sopimusviljelijää.

Koulutuspaketti sisälsi yhden koulutuspäivän pakkaamon alihankkijoille, toisen päivän itse pakkaamoyrityksen auditointiin. Lisäksi auditointiin 2 pakkaamon sopimusviljelijää jokaisesta mukana olleesta pakkaamosta eli yhteensä 18 sopimusviljelijää. Kouluttajina toimivat Katariina Lassheikki Puutarhaliitosta ja Erkki Rautio Kotimaiset Kasvikset ry:stä.

Pakkaamon alihankkijoille suunnattu päivä piti sisällään auditointidemonstraation, jossa monipuolisen kuvasarjan tukemana käytiin läpi auditoinnin aikana esitettäviä kysymyksiä. Lisäksi esiteltiin sitä yhdistyksen verkkosivulta löytyvää tukimateriaalia, jonka avulla Laaturaha-ohjeiston täyttäminen on yrittäjälle helpompaa. Riskikartoituksia ja vahinkoja ennaltaehkäiseviä toimia koskevien ryhmätöiden tulokset koottiin ja toimitettiin sähköpostilla pakkaamoihin viljelijöille jaettaviksi. Pakkaamot monistivat koulutuspäivään osallistuville koosteen tukimateriaalista, jolloin esimerkiksi kaikille pakollisen omavalvontakuvauksen tekeminen tuli helpoksi. Tukimateriaali käytiin koulutuspäivissä läpi niin, että viljelijä tietää mihin kaikkeen löytyy valmis lomake tai ohjeistus.

Pakkaamojen koulutustilaisuudet:

<u>Yritys\</u>	<u>vilj.koul. pvm</u>	<u>osallistujia</u>	<u>pakkaamoauditointi</u>
ÅTH	28.10.2008	75	5.11.2009
Närpes Grönsaker	6.11.2008	25	29.4.2009
K.Hultholm	8.1.2009	75	28.4.2009
Vihannes-Laitila	20.1.2009	35	17.2.2010
Tuore-Tawastia	21.1.2009	13	5.11.2009
Vasa Grönsaker	28.1.2009	45	29.1.2009
Botnia Grönsaker	24.3.2009	45	25.3.2009
Pakkasmarja	8.5.2009	38	11.11.2009

Auditoijien koulutuspäivät

Auditoijien koulutuspäivät pidettiin 19.8.2008 sekä 16.3.2009. Päivien tavoitteena oli virittää auditoijat auditointeihin ja yhtenäistää ja yksinkertaistaa käytäntöjä. Päiviin osallistui vuonna 2008 yhdeksän auditoijaa ja vuonna 2009 kymmenen auditoijaa. Auditoijien yhteiset päivät ovat tuoneet parannusehdotuksia ohjeiston kehittämiseen ja auditointien toteuttamiseen.

KK ry:n verkkosivuille materiaalia pakkaamoille

Pakkaamojen käyttöön tarkoitettua materiaalia on koottu pakkaamoille tarkoitetulle sivustolle. Materiaali on sekä suomeksi että ruotsiksi. Sivulta löytyy mm. sopimuslomake viljelysopimusten tekemiseen ja pakkaamojen Laatutarha-ohjeisto.

Itsearviointi

Marraskuussa lähetettiin kaikille Kotimaiset Kasvikset ry:n viljelijärekisterissä olevalle noin 750 viljelijälle ja pakkaamolle kehoitus osallistua itsearviointiin. Itsearvioinnin tarkoitus oli kartoittaa kuinka hyvin Laatutarha-ohjeiston vaatimukset täyttyvät yrityksissä. Itsearviointi toteutettiin ohjelmistopalveluyritys Digiumin tutkimusohjelmalla, jossa itsearviointiin osallistuva yrittäjä syötti vastauksensa kyselyyn, johon oli suora linkki KK ry:n verkkosivulla. Kaikille kyselyyn vastaaville luvattiin toimittaa kooste yrityksen vastauksista sekä keskiarvotulos kaikkien saman toimialan vastausten osalta.

Kysely koostui yritystoimintaa koskevista väitteistä, joihin yrittäjä vastasi ”kyllä”, ”ei” tai ”ei koske”. Kyselyyn vastasi yhteensä 187 yritystä. Keskimääräinen kyselyyn vastaamiseen käytetty aika oli 16 minuuttia. Keskiarvokooste tehtiin 5:n tuotantoryhmän osalta: avomaanvihannes-, marja-, omena-, peruna- ja kasvihuoneviljelyn osalta. Yleisimpiä pakollisia vaatimuksia, jotka eivät kyselyn perusteella täyty tiloilla ovat:

Kasvihuoneyrityksissä

- Omavalvontakuvaus (C2)
- Työvoima perehdytetään työhönsä ja perehdytyksestä tehdään raportti (D1)
- Laadunseurannan ja jäämävalvonnan tulokset kerätään ja käydään läpi (E4)
- Virheet, vahingot, parannusehdotukset ja palautteet kirjataan ja läpikäydään (E5)
- Keskeisten koneiden ja laitteiden huolto ja kirjanpito siitä (D10)
- Kasvinsuojeluainevarasto inventoidaan vuosittain (A3i)
- Kasvinsuojeluainevarasto merkitään varoituskyltillä, samoin kasvihuoneosastot, joissa on tehty torjunta-ainekäsittely (D9)
- Tuote-erän pakkausajankohta merkitään tukkupakkauksiin (C8)
- Työturvallisuusriskit on kartoitettu (D2)

Avomaan tuotannossa

- Työvoima perehdytetään työhönsä ja perehdytyksestä tehdään raportti (D1)
- Laadunseurannan ja jäämävalvonnan tulokset kerätään ja käydään läpi (E4)
- Keskeisten koneiden ja laitteiden huolto ja kirjanpito siitä (D10)

- Kasvinsuojeluainevarasto merkitään varoituskyltillä, samoin kasvihuoneosastot, joissa on tehty torjunta-ainekäsittely (D9)
- Omavalvontakuvaus (C2)
- Virheet, vahingot, parannusehdotukset ja palautteet kirjataan ja läpikäydään (E5)
- Kasvinsuojeluainevarasto on säädösten mukainen (A3g)
- Tuote-erän pakkausajankohta merkitään tukkupakkauksiin (C8)
- Työturvallisuusriskit on kartoitettu (D2)

(Kirjain- ja numerokoodit viittaavat Laatutarhaohjeiston kyseisiin kohtiin.)

2) Tietojärjestelmä

Osana Kotimaiset Kasvikset ry:n extranettiä on viljelijärekisteri ja siihen liittyvät auditointeja koskevat tiedot. Extranetin luominen vei enemmän aikaa kuin oli arvioitu. Tietokannan rakenne saatiin valmiiksi vasta aivan hankkeen loppuvaiheessa. Seuraava vaihe on viljelijä- ja auditointitietojen siirtäminen uuteen järjestelmään. Aikataulullisesti tämä osa hanketta on ollut vaikea, koska viljelijä- ja auditointitietokanta on osana KK ry:n osoiterekisteriä. Tietojärjestelmän tekeminen ja toimitus on viivästynyt noin puoli vuotta.

Auditoijien yhteydenpidon mahdollistava suljettu Laatutarha -keskustelufoorumi on rakennettu ja otettu käyttöön. Koska KK ry:n järjestelmän valmistuminen viivästyi, on Puutarhaliiton verkkosivulle luotu auditoijille salasanalla suojattu sivu, josta voi tulostaa auditoinnissa tarvittavia lomakkeita.

3) Viestintä

Näyttelyt

Kotimaiset Kasvikset ry osallistui Puutarhatekniikka 08 -näyttelyyn Lepaalla 14.–16.8.08 teemalla "Laatumerkki ja auditointi". Vuonna 2009 osallistuttiin Lepaan näyttelyyn auditointiteemaisella osastolla, mutta se toteutettiin Kauppapuutarhaliiton rahoituksella.

Laatuinfo

Laatuinfossa kerrottiin Laatutarha-auditoinnista eri sidosryhmille. Lehteä painettiin ruotsinkielisenä 1500 kpl ja suomenkielisenä 5000 kpl. Kotimaiset Kasvikset ry postitti lehden noin 700 sirkkalehtimerkkiä käyttävään yritykseen, noin 200 puutarha-alan muulle toimijalle ja 375 kaupan ammattilaisille. Kasvispakkaamot saivat lehden näytenumeron ja heidän toivottiin ilmoittavan Kotimaisille Kasviksille haluamansa määrän lehtiä. Vain osa pakkaamoista halusi toimittaa lehden sopimustuottajilleen. Kauppapuutarhaliitto lähetti lehden noin 400 viljelijälle ja 700 kukkakauppaan. Taimistonviljelijät ry lähetti lehden noin 100 jäsenelleen ja MTK 250 tuottajajäsenelleen. Vuoden 2009 alussa lehti lähti vielä noin 900 Hedelmän- ja Marjanviljelijäin liiton jäsenelle.

Kaupan kasvisammattilaisten retkipäivä

Tukkukauppojen vihannes- ja hedelmäasiantuntijoille järjestettiin retki auditointeihin puutarhayrityksiin 16.9.2008. Retken tarkoituksena oli tutustuttaa kaupan tukkuportaan hedelmä- ja vihannesostajat Kotimaiset Kasvikset ry:n auditointeihin yrityksiin (Hortiherttua, Karjalohjan hedelmätarhat ja Matti Tuomola Oy) ja Laatutarha-ohjeistoon, joka on auditointien perustana. Retkelle osallistui 16 kaupan edustajaa ja neljä henkeä Kotimaisista Kasviksista.

Hankkeesta ja sen sisällöstä on kerrottu useissa koulutustilaisuuksissa ja lehtiartikkeleissa. Lisäksi KK ry:n verkkosivuille on tuotettu uutta tukimateriaalia yritysten käyttöön.

Erkki Rautio:

Perunaseminaari 11.–12.11.2008 (Puheenvuoro Kilpailukykyä auditoinnilla)
Keskon Pirkka-toimittajien koulutuspäivä 17.2.2009 (Hyväksytyt auditointi näyttönä lupauksen täyttymisestä)
Kauppapuutarhaliiton koul.pv 12.3.2009 Ikaalinen (Auditoinnista kilpailukykyä)
Auditoidijien koulutuspäivät 19.8.2008 sekä 16.3.2009 Vantaalla
Puutarhaliiton työvaliokunta 12.11.2009 (Puutarha-alan laatutyön tilannekatsaus)
Kauppapuutarhaliiton hallintoneuvosto 17.11.2009 Lahti (Lisäarvoa auditoinneista)
MTK:n johto 22.1.2010 (GlobalGAP kansainvälisenä laadunvarmentajana)
MTK:n Juurestuottajat 28.1.2010 (Auditoinnit osaksi laatumerkkiä)

Sirkka Jaakkola:

Laatuimagon ylläpitäminen tarkalla kasvinsuojelulla. Kotimaiset Kasvikset ry:n perunaseminaari Nokialla 11.–12.11.2008
Luento 13.11.2008 HAMK Lepaan yksikössä "Kasvisyrityksiä koskevat hygieniasäädökset ja hygienia-riskit".
Koulutus 27.11.2008 HAMK Lepaan yksikössä "Kasvisyrityksen omavalvontakuvaus".
Koulutus 27.11.2008 HAMK Lepaan yksikössä "Puutarhayrityksen Laatutarha-auditointi"

Lehtiartikkelit:

Laatumerkillä on oltava myös sisältö (Itsearviointin tulokset avomaatiloilla) P&K 7/08
Mitä on suomalainen laatu (Itsearviointin tuloksista perunatiloilla) Tuottava Peruna 2/08
Itsearviointi paljasti kehittämiskohteita (Kasvihuoneviljely) P&K 11/08
Beställ en auditering! Tilaa auditointi! Trädgårdsnytt 6/08
Vasta auditointi tekee laatumerkin, Tätä mieltä -palsta P&K 11/08
Kesä tuo kiireen ja vaaranpaikat (Työturvallisuus teemainen kirjoitus) P&K 13/08
Säännölliset auditoinnit tulevat P&K 12/2009

Tukimateriaali, joka on tuotettu yhdistyksen verkkosivuille:

Nuoren työntekijän palkkaamista koskevat erityissäädökset (word)
Asiakaspalautelomake (word)
Tulityöt puutarhayrityksessä (word)
Kasvisten käsittelyä koskevat hygieniasäädökset (ppt)

Alkuperäisessä hankesuunnitelmassa olleet vuodelle 2009 suunnitellut viestinnälliset toimet peruuntuivat ministeriön rahoituksen pienennyttyä huomattavasti suunnitellusta.

4. HANKKEEN ARVIOINTI PÄÄTOIMINNOITTAIN

1) Koulutus- ja auditointipaketti pakkaamoille

Hankkeen aikana selvisi, että pakkaamojen suhde omiin sopimustuottajiin on hyvin vaihtelevaa. Osa pakkaamoista toimii aktiivisesti yhteistyössä sopimustuottajiensa kanssa ja järjestää koulutuksia ja tiedotusta tuottajilleen. Osalla suhde sopimustuottajiin on etäinen ja esimerkiksi alihankintasopimukset puuttuvat kokonaan. Mukaan lähteneiden

pakkaamojen osallistuminen hankkeeseen oli aktiivista. Motivaatiota ja kiinnostusta lisäsi se, että kauppa samaan aikaan suositteli auditointia omille tavarantoimittajilleen. Pakkaamojen koulutustilaisuuksiin saatiin vaihteleva osuus pakkaamon alihankkijoista. Runsaaseen kuvamateriaaliin perustuva koulutuspaketti osoittautui hyväksi tavaksi Laatutarha-ohjeistoon liittyvien asioiden käsittelyssä. Osallistuminen viljelijöiden ryhmiin koulutuksissa oli innostunutta.

Monille pakkaamojen koulutuksiin osallistuneille viljelijöille selvisi vasta koulutuksen aikana, mitä kaikkea Laatutarha-ohjeisto heiltä edellyttää. Valitettavasti sopimustuottajista oli joissain tapauksissa vain alle neljännes paikalla koulutuksessa. Tämä kuvastaa monien pakkaamojen johdon sitoutumista laatutyöhön. Hanke tavoitti kuudenneksen puutarha- ja peruna-alan pakkaamoista. Merkittävä osa vähittäiskaupoissa myytävistä tuotteista tulee pakkaamoilta ja siksi pakkaamojen sitoutuminen laatutyöhön ja vastuu tuoteturvallisuudesta on niin suuri.

Hankkeen aikana luotiin hyvin toimiva pakkaamojen auditointikäytäntö ja malli toteuttaa sopimustuottajien koulutuksia sekä koulutettiin kolme henkilöä tekemään pakkaamoauditointeja.

2) Tietojärjestelmät

Tietojärjestelmäosio on edennyt, mutta sitä ei ole vielä päästy testaamaan. Aiemmin erillisenä Access-tietokantana ollut viljelijärekisteri on siirretty osaksi Kotimaiset Kasvikset ry:n extranettiä, jonka rajattuihin osiin sallitaan auditointien pääsy verkkoyhteyden avulla. Järjestelmään voidaan viljelijäkohtaisesti tallentaa kooste tilalla tehdyistä auditoinneista ja niihin liittyvät dokumentit. Järjestelmästä on mahdollisuus myös hakea yhteenvetotietoa tehdyistä auditoinneista. Järjestelmän rakenteesta luotiin viime vuoden puolella kirjallinen suunnitelma, jonka toteuttaminen on käynnissä. Tietojärjestelmän yhteensovittamista viranomaisjärjestelmien kanssa tullaan selvittämään. Mahdollisena hyötynä yhteistyöstä viranomaisten kanssa voi olla viljelijälle maksullisen valvonnan vähentäminen tiloilla, jotka ovat auditointien piirissä. Tämä edellyttää tiiviimmän vuoropuhelun avaamista viranomaisten kanssa.

Nettiin avattiin auditointien tarkoitettu salasanoilla suojattu keskustelufoorumi. Foorumilla käydään keskustelua auditointeihin liittyvistä tulkinnoista ja jaetaan kokemuksia ja ajatuksia. Foorumilla käyty keskustelu jää näkyviin ja sieltä voi tarkistaa mitä sopimuksia on tehty esimerkiksi ohjeiston tulkinnan suhteen.

Koska phpBB-pohjaiselle foorumille ei tietoturvasyistä voi liittää ladattavaa materiaalia päätettiin Puutarhaliiton verkkosivuille avata oma salasanalla suojattu osio, josta auditointien voi ladata auditointiin liittyviä lomakkeita ja ohjeita.

Auditointien välistä vuorovaikutusta helpottava keskustelufoorumi ja toteutetut auditointien koulutuspäivät ovat parantaneet yhteydenpitoa auditointien välillä. Tätä osatavoitetta on vielä vaikea arvioida, koska tietohallintajärjestelmä on osittain kesken. Kaikki auditointiin liittyvä materiaali on kuitenkin saatavilla sähköisessä muodossa verkkosivuillemme.

3) Laatutyöstä tiedottaminen

Tiedotus puutarha-alan laatutyöstä ja auditoinneista on vasta aluillaan. Hankkeessa pystyimme viestimään laatutyöstä tukkukaupan hevi-ostajille ja puutarha-alan toimijoille ja osittain viranomaisille. Kuitenkin suuri joukko kasvisalan toimijoista ei tiedä Laatutarha-ohjeistosta ja sen sisällöstä vielä kovinkaan paljon. Puutarha-alan järjestöt ovat ottaneet laatutyön esiin koulutuksissaan ja lehdissään aktiivisesti. Aika on jo kypsä elintarvikkeiden

laatutyöstä puhumiselle: Aihe on tullut esille monissa muissa yhteyksissä ja vastuullinen tuotanto kiinnostaa kuluttajia ja mediaa.

Yhä useampi puutarha- ja peruna-alan yrittäjä näkee auditoinnin mahdollisuutena osoittaa yrityksen hyvän toimintatason asiakkailleen. Jo 170 yritystä on hyväksytysti auditoitu ja ne levittävät sanaa auditointien hyödyistä.

5. JATKOTOIMET

Kotimaiset Kasvikset ry päätti hankkeen päätyttyä, että auditoinnit tulevat pakollisiksi viiden vuoden välein kaikille sirkkalehtimerkkiä käyttäville tiloille ja pakkaamoille. Näin ollen hankkeen aikana kehitetty pakkaamoauditointi tuli heti käyttöön. Yritysten auditointeja toteutetaan jatkuvasti.

Hankkeen aikana on paljon keskusteltu myös kansainvälisestä GlobalGAP-standardista, ja oman kansallisen järjestelmämme suhteesta ja tasosta verrattuna GlobalGAPiin. Koska joillain yrityksillä on kiinnostusta myös vientitoimintaan ja oman toiminnan viemiseen kansainvälisesti vertailukelpoiseen järjestelmään päätti Puutarhaliitto hakea rahoitusta laatuhankkeelle, jossa luodaan valmiuksia kouluttaa viljelijöitä GlobalGAP järjestelmään liittyen. Hankkeessa kehitetään lisäksi Laatutarha-järjestelmään liittyvää itsearviointia, joka tuli myös pakolliseksi kaikille merkinkäyttäjille.

6. LOPPURAPORTIN TIIVISTELMÄ

Pakkaamojen koulutus- ja auditointipakettien markkinointi oli aktiivista, mutta vasta kaksi pakkaamo halusi toteuttaa koulutuspäivän sopimustuottajilleen vuonna 2008. Tämä johti siihen, että vuonna 2009 pakkaamojen koulutuksia ja pakkaamoauditointeja oli runsaasti. Kokemukset olivat kuitenkin hyvin kannustavia. Laatutyöstä tiedottaminen eteni suunnitellusti ja opintoretki kaupan ammattilaisille sekä messuosasto Lepaan Puutarhatekniikka näyttelyssä toteutettiin. Samoin tehtiin alan laatutyötä esittelevä lehti Laatu-Info, jota painettiin ja postitettiin viljelijöille ja tärkeille sidosryhmille. Auditointeihin liittyvän tietojärjestelmän suunnittelu ja valmistelut saatiin hyvälle alulle, mutta varsinaiseen järjestelmän testaamiseen ei vielä päästy.

Laatutarha III hanke palveli suunnitellulla tavalla puutarha-alan järjestelmällisen laatutyön kehittämistä. Sen tuotokset jäivät puutarha-alan laatutyön toimiviksi osiksi. Hankkeen ohjausryhmä toimi hyvänä laadunvarmennukseen liittyvien asioiden keskustelufoorumina viljelijäjärjestöjen ja päivittäistavarakaupan välillä.

Järjestelmällistä laatutyötä edistävät Laatutarhahankkeet ovat antaneet puutarhaneuvonnalle tärkeää tietoa kehittämistä vaativista osa-alueista. Auditointien ja itsearviointien avulla on saatu tietoa eri tuotantosuuntien puutarhayrityksistä ja niiden kehittämistarpeista.